



## ESKİ UYGUR TÜRKÇESİ BUDİST METİNLERİNDE 108 SAYISI

Hacer TOKYÜREK\*

### ÖZET

*Matematiksel değer olarak tüm evreni ölçümleyen sayılar, kültürel ve dinî çeşitli anlamları içinde barındırır. Bu bağlamda Eski Uygur Türkçesindeki 108 boncuktan oluşan tespih, bir dhāraṇīnin 108 kez tekrar edilmesi ya da Mañjuśrī Buddha'nın 108 adının tekrarı gibi örneklerdeki 108 sayısı da önemli bir sayısal değerdir. Çünkü gerek Budizm'de ve gerekse diğer dinlerde 108 sayısı oldukça önemli bir yere sahiptir. Eski Uygur Türkçesindeki 108 sayısı da incelendiğinde görülecektir ki bu sayı üç farklı yaratılışı ifade etmektedir. Bunlar; 1. Evren, 2. Dünya, 3. İnsan. İlk olarak burada evrenin yaratılışında güneş, dünya ve ayın birbiri ile olan mesafeleri söz konusudur. İkincisi dünyanın yaratılışdır ve dünyada ya da doğada önemli bir kural olan altın oran kuralı 108 sayısı ile bağlantılıdır. Son olarak da insan vücudu ve ruhu 108 sayısı ile ilintilidir. İnsan bedeninde bulunan 108 basınç noktası ile beden ve tanrı arasındaki mesafe 108 sayısı ile gösterilir. Ayrıca matematiksel ve astronomik değer taşıyan 108 sayısı astrolojiyi de ilgilendirir.*

**Anahtar Kelimeler:** 108 sayısı, Budizm, Eski Uygurca, Makrokozmoloji, Mikrokozoloji.

## 108 NUMBER IN THE OLD UYGHUR BUDDHIST TEXTS

### ABSTRACT

*Numbers which measure the whole universe as mathematical value contain cultural and religious various meanings. In this context, the number 108, as found in examples such as rosaries with 108 beads, the repetition of a dhāraṇī 108 times, or the repetition of the 108 name of Mañjuśrī Buddha in Old Uyghur, carries with it important numerical value because of its significance in Buddhism as well as other religions. When the number 108 in the Old Uyghur language is examined more closely, we seen that this number represents three different creations: (1) Universe, (2) World, and (3) Human. Firstly, in the creation of the universe, the distances between the sun, the earth and the moon are concerned. The second is the creation of the world, and it is linked to the golden ratio rule 108, an important rule in the world or in nature. Finally, the human body and spirit are associated with the number 108. The number 108 indicates the 108 pressure points in the human body and the distance between the body and the god. In addition, the number 108, which has mathematical and astronomical value is also tied astrology as well.*

**Keywords:** 108 number, Buddhism, Old Uyghur, Macrocosmology, Microcosmology.

---

### Araştırma Makalesi

**Makale Gönderim Tarihi: 24.06.2019; Yayına Kabul Tarihi: 10.08.2019**

\* Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, KAYSERİ;  
ORCID: 0000-0002-0008-1213, E-posta: htokyurek@hotmail.com; hacertokyurek@erciyes.edu.tr

## **Giriş**

Pisagorcular 'Kozmos, saf matematikle izomorfiktir ve evrendeki her şey ortak tam sayılarla ölçülebilir.' düşüncesiyle hareket ederler. Genel olarak bakıldığında her şeyin özü sayılarla anlaşılır, gökyüzündeki düzenli hareketlerin gözlenmesi, kürelerin düzenlenmiş uyumu, hatta cennet ve evren de sayılarla ilişkilidir (Schimmel 1993: 13). Sayılar matematiksel değer olarak tüm evreni ölçümlemesiyle birlikte kültürel ve dinî çeşitli anlamları içinde barındırır. Schimmel, 'Matematiksel ruh ilkel bir insanın özelliğidir ve insanın yaşadığı her yerde kendini gösterir ya da eski yaşamın maddi delillerini belirtir.' (Schimmel 1993: 3), der. Bu bağlamda toplumlar ya da dinler incelendiğinde görülecektir ki onlar için önemli pek çok sayısal değer bulunur ve onlar bu sayısal değerlere farklı anlamlar ve semboller yüklerler. Örneğin Pisagor, diğer tüm sayıların kök ve temeli olarak 4 sayısını tercih eder, bununla birlikte 4 melek, 4 unsur, 4 mevsim de 4 sayısıyla adlandırılır. 5 sayısı kutsal şeylerdeki büyük güçtür, şeytanları kovar ve zehirleri dışarı atar. Ayrıca 5 duyu unsuru vardır. 6 sayısı dünya ve insan 6 günde yaratıldığı için en mükemmel sayıdır. 7 ise sayıların hükümdarıdır ve gün, gezegen, renk gibi pek çok şey 7 sayısıyla ilişkilidir (Thompson 1928: 176-177). Bununla birlikte dikkat çeken sayılardan biri de 12'dir. 12 sayısı ilahi şeylerin ölçüldüğü tanrısal bir sayıdır ve Zodyak'ın 12 işareti, yılın 12 ayı, İsrail'in 12 kabilesi, 12 peygamber, 12 Havari vs. gibi şeyler 12 sayısı ile ilişkilendirilir (Thompson 1928: 177)<sup>1</sup>. Görüldüğü üzere sayılar, Schimmel'in de dediği gibi matematiksel değer taşımakla birlikte sembolik anlam ifade eder.

Eski Uygurcada *bêş törlü bilge bilig* (AYKaya 248<sub>16-18</sub>) 'beş türlü bilgi', *bêş törlüg vidyaastan bilge bilig* (AYKaya 256<sub>1-4</sub>) 'beş türlü vidyâsthâna, bilgi' şeklinde örneklenen beş önemli bilim içinde *uzanmak bilge bilig* (AYKaya 256<sub>13-14</sub>) 'sanat ilmi' bulunmaktadır. Bu bilim içinde de çeşitli maharetler, tamircilik, doğa bilimi, hesap, özellikle takvim ve astroloji hesabı gibi bilimler yer alır (SH 102b; Tokyürek 2019: 278). Burada matematik, astronomi ve astrolojinin birlikte ele alınması aslında bu iki ilmin birbiriyle bağlantısını gösterir. Bunun yanı sıra makrokozmozoloji (evren) ve mikrokozmozoloji (dünya ve insan) denilen iki kozmos da matematiksel ya da sayısal değerler içerisinde kuruludur.

Diğer dönemlerde (bk. Kalafat, 2017; Kalafat, 2018) olduğu gibi Eski Uygurcada da matematik ve astronomi (bk. Karadayı 2007) ile ilgili önemli bilgiler bulunmaktadır. Özellikle de Budist terimlere bakıldığında hemen hepsinde sayısal değerler yer alır (bk. Ayazlı, 2011; Tokyürek, 2019). Dolayısıyla Eski Uygurca Budist metinlerinde sayılar önemli bir yere sahiptir.

Bu makalede ise sadece 108 sayısı üzerine bir değerlendirme yapılacaktır.

### **Neden 108 Sayısı?**

İnsan hayatında önemli bir değere sahip olan sayılar zaman içerisinde çeşitli sembolik anlamları oluşturur. Eski Uygur Budist metinleri de incelendiğinde pek çok sayı değeriyle karşılaşmak mümkündür. Bu sayılardan biri de 108 sayısıdır. Eski Uygurca metinler tarandığında bu sayıyla ilgili fazla örneğe rastlanmamakla birlikte eldeki örnekler önemli veriler sunmaktadır. Bunlardan ilki aşağıdadır:

*bodi köñül öritip öznüñ yürek içinte lénhualıg ay tilgeni üze koñşim bodisatav boldı yürüñ öñlüg bir yüzlüg tört kollug üstünki iki élgin kögüzinte kavşuru turur oñdın êkinti éliginte yüz sekiz tana munçuk tutar soltın êkinti éliginte lénhua tutar* (BT7 C 2-14) Bodhi gönlünü

---

<sup>1</sup> İslamiyet'teki 12 imamı da saymak mümkündür.

oluşturup kendi yüreğinde ay ile Kuanşi im Bodhisattva oldu. Beyaz renkli, bir yüzlü, dört kollu (Bodhisattva) üstteki iki elini göğsünde kavuşturur. Sağdaki ikinci elinde 108 tane boncuk tutar, soldaki ikinci elinde lotus (çiçeğini) tutar.'

Eski Uygurcada bulunan bu örnek Kuanşi im Pusar'ın diğer bir deyişle Avalokiteśvara'nın ikinci sol elinde lotus çiçeğini ikinci sağ elinde de 108 boncuktan oluşan tespihin varlığını işaret eder. Bunun için bk. → Şekil 1. Burada Kuanşi im Pusar'ın bir elinde lotus çiçeğini tutması diğer elinde 108 boncuktan oluşan tespihi tutması oldukça önemlidir. Çünkü gerek lotus çiçeği gerekse 108 boncuklu tespih evrenin kurulumunu ya da yaratılışını simgeler. Burada öncelik 108 boncuktan oluşan tespihin varlığıdır. Budizm ve Hinduizm'de 108 sayısı, Dharmik dinlerde, dünyanın gelişim aşamalarının sayısına karşılık gelen kutsal bir sayıdır (Nozedar 2010: 167). Yine Tantrik ve Budist felsefede 36 sayısı en kutsal sayıdır ve bu sayı cennetin sayısı olarak düşünülür. Dünyanın sayısı  $36 \times 2 = 72$ , insanın sayısı da  $3 \times 36 = 108$  olarak kabul edilir. O yüzden Budist ve Hindu tespihlerinde 108 boncuk vardır (Nozedar 2010: 393). Buradaki açıklama önemlidir; çünkü cennetin sayısı 36, dünyanın sayısı 72 ve insanın sayısı ise 108'dir. Buradan şunu çıkarmak mümkündür: Cennet her ne kadar soyut düşünülse de gök ile bağlantılıdır yani, gök de evreni dolayısıyla makrokozmozolojiyi işaret eder. Dolayısıyla bu açıklamada katman katman genelden özele inme söz konusudur: Evren, dünya ve insan. Bu da tam olarak yaratılışın, oluşumun evrelerini gösterir.

İlk olarak evrenin oluşumuna bakılmalıdır ve 108 sayısı eski Rşi felsefecileri tarafından kusursuz matematiksel hesap oluşturan tetranacci sayısı olarak tanımlanan muhteşem sayı olarak gösterilir. Güneş ile dünya arasındaki mesafe güneşin çapının 108 katıdır. Yine ay ile dünya arasındaki mesafe de ayın çapının 108 katıdır. Dünya ile güneş arasındaki mesafe 149.600.000 km (149.597870691), buna karşılık güneşin çapı 1.391.000 km'dir. Sonuç olarak oran 107.548526240115'tir. Başka bir deyişle yaklaşık 108'dir. Aynı şekilde ay ile dünya arasındaki mesafe 384.400 km'dir ve buna karşılık ayın çapı 3.474.8 km'dir ve 110.62.50719465869 yani yaklaşık 108'dir. 108 sayısının yorumlanmasından biri de 12 zodyak işaretin ya da evin 9 zodyak gezegen ile çarpılması sonucu elde edilmesidir ( $12 \times 9 = 108$ ) (Agarwal 2013: 150). Dolayısıyla ayın, dünyanın ve güneşin birbirine olan mesafeleri 108 sayısı ile ilgilidir. Konuyla ilgili bk. → Resim 2.

Bununla birlikte Hint düşünce sisteminde evren oluşumu için tanrıların yaşam süreleri de önem arz eder ki bir Brahma gecesi ve gündüzü cinsinden ölçülen varlığı sadece 108 yıldır (Eliade 2017: 72).

Ayrıca doğada yer alan altın orandaki  $2 \sin\left(\frac{108}{2}\right) = \Phi$  denkleminin sonucu 1.61803, ilahi oranı olarak da adlandırılır ve bu sayı  $\pi$  (pi) ve  $\Phi$  (fi) iki önemli irrasyonel sayılarından oluşur (Agarwal 2013: 150). Tabiatda yer alan her şeyin altın oranla bir bağlantısı olduğu düşünülünce burada 108 sayısının da önemi bir kez daha ortaya çıkmış oluyor.

108 sayısının insan özelinde incelenmesinde ise şunlar söylenebilir: Tantrik düşüncede bir insan günde 10800 güneş enerjisi ve 10800 ay enerjisinin toplamında 21600 kez nefes alır. Vücutta bulunan 21600 nefes Eski Uygur Türkçesi metinlerinde '*iki tümen bir miñ altı yüz yéél bolur* (Zieme-Kara 1976: 529-530) 21600 nefes olur.', '*iki tümen bir miñ altı yüz yéél mandal bolup* (Zieme-Kara 1976: 585) 21600 nefes mandala olup'



şeklinde görülür. Prānayama<sup>2</sup> ve meditasyonda ise aydınlanmak için günde sadece 108 kez nefes alınır. Sofular 108 boncuklu tespihle yaptıkları ibadeti de fiziksel bedenden cennete yolculuğun simgesi olarak görürler (Agarwal 2013: 151). İnsan bedeni çeşitli çakra noktalarından oluşur ve kalp çakrasında toplamda 108 enerji bağının geçtiği söylenir. Bunlardan biri, sushumna taç çakrasına yol açar ve kendini gerçekleştirme yolunun olduğu belirtilir. Sri Yantra, 54 bağlantı noktasındaki 3 damar kesişimindeki insan vücudunu temsil eder. Her kesişim kadın ve erkekte diğer bir deyişle Śiva ve Śakti'de bulunur ve bu da toplam 108'dir. Marma Adi ve Ayurveda'ya göre canlı varlıklara hayat veren bilinç ve etin kesişmesi sonucunda vücutta 108 basınç noktası bulunur (Agarwal 2013: 152). Hint geleneksel tıbbı olan Ayurveda tıbbında, hassas bölgelere ya da noktalara marma denir. Bu noktalar, özellikle hastalığın teşhisinde ve tedavisinde kullanılır ve sağlıklı olma ve uzun ömürlülüğü teşvik için kullanılır. Marmalar basit klinik işlemlerinden karmaşık klinik işlemlere kadar pek çok ayurvedik işlemlerde kullanılır. Marmalar, Ayurveda ile de yakından ilgili olan Yoga ile bağlantılıdır. Yoga sadece karmaşık bir fiziksel duruş sistemine sahip olmakla kalmaz, aynı zamanda Prana'nın gücünü veya vücut yüzeyindeki marma noktalarından yansıyan yaşam gücünü de tanır. Bir marma anlayışı, bedeni, nefesi veya zihni kullanırken herhangi bir seviyedeki yoga türüne daha fazla etkinlik katabilir. Marmalar, vücudu ince enerji akımlarına ve güç noktalarına göre belirleyen 'kutsal fizyolojinin' bir parçasıdır. Dünyanın kutsal coğrafik bölgeleri olduğu gibi vücudun da kendine özgü kutsal noktaları vardır ve bu noktalar bedenin pek çok bölgesinde bulunur (Frawley vd. 2003: 3-4). Enerji noktaları için bk. → Resim 3. Bu konuda aşağıdaki Eski Uygurca örnek de incelenmelidir. Bu örnekte canlılar bir Buddha'nın ismini 108 defa söylediği zaman ömürleri uzar ya da uzun ömür isteyen canlılar bir Buddha'nın ismini 108 kez söylediğinde uzun ömre sahip olur. Buradaki ifadeler eski Hint tıbbı olan Ayurveda'ya başka bir deyişle de marma noktalarına işaret eder. Çünkü yukarıda da belirtildiği üzere marma noktaları sağlıklı olmayı ve uzun ömürlülüğü teşvik eder.

*uzun yaşagalı küşüşlüg tözünler oglı tözünler kızı ol amita ayusé ançulayu kelmişniñ yüz sekiz kata atların eşidmenin bitimeknin bititmekniñ yég edgü adrokları bolar erür (BT36 A 46-50) 'Uzun yaşama isteğindeki asiller oğlu ve asiller kızı o Amitāyus öylesine gelmişin (Buddha'nın) 108 kez adlarını işitmenin, yazmanın, yazdırmanın daha iyi farkı olacaktır.'*

Bununla birlikte aşağıdaki örneklerde de görüldüğü üzere Mañjuśrī Buddha'nın 108 adını söyleyen kişi uzun ömre sahip olur. Mañjuśrī Buddha'nın 108 adı vardır ve bu adlar dhāraṇīler ile bağlantılıdır. Bu konuda bk. → (Giebel 2011: 303-345).

*mançuşiri ya kim kayu tınlıglar ol ülgülençsiz özlüg yaşlıg bilge biliglig artukrak otgurak yaruklar eligi atlıg burhannın yüz sekiz atların eşidserler olarnın yme özleri yaşları üklimeki asılmakı bolgay (BT36 A 34-40) Ey Mañjuśrī, hangi canlılar o sınırsız yaşa sahip bilgili tam ışıklar hükümdarı adlı Buddha'nın 108 adını işitseler onların da yaşları uzar.*

*ol ançulayu kelmişniñ bo yüz sekiz atların kim kayu tınlıglar bitiserler bitiserler bititmiş nomin evde barhta tutsarlar okısarlar özleri yaşları alkınmiş erserler yme yüz yaşagaylar (BT36 A 56-62) O öylesine gelmişin (Buddha'nın) bu 108 adlarını hangi canlı*

<sup>2</sup> nefes (Lad 2008: 29).

yazsa, yazdırsa öğretiyi evde barkta ezberlese, okusa ömürleri uzamış olsa da yüz (daha) yaşayacaklardır.

Ayrıca ruhsal olarak 108 sayısının rakamlarında da farklı anlamlar vardır. 1 sayısı dinamiklik ve tutku (Rajas), 0 sayısı temizlik, denge ve iyilik (Sattva), 8 sayısı sonsuz karanlık ve körlük (Tamas) olarak simgelenir. Beden ve iç güneş (Tanrı) arasındaki mesafe de 108'den oluşur (Agarwal 2013: 151). Dolayısıyla evren, dünya ve insan 108 sayısıyla bağlantılıdır.

Bütün bunlarla birlikte aşağıda verilen örnekler astroloji ilmiyle doğrudan olmasa bile dolaylı olarak ilgilidir.

*bo otlarıg tüz ülüş kılıp puş yultuzka sokup lalap bo d(a)r(a)ni üze ol lalamış otug <yüz> sekiz kata arvazun d(a)r(a)nısı bo erür 'Bu bitkilerden eşit miktarlarda alıp puşya konumuna gelen bir günde bunları öğütüp toz haline getirerek büyü sözleriyle yüz sekiz kez okusun.'* (AY7Çetin 414-417).

*yürün ay sekiz yanı puş yultuzka bo dar(a)nig sözleyü meni okızunlar ötünzünler ... atı kötrülmüş t(e)ñrim bo ıduk d(a)r(a)nig yüz sekiz sözlep meni okısar 'Dolunayda her ay yıldızların değişimi olan sekizli günlerde bu dhāraṇīyi söyleyerek beni ansınlar... Adı yüce, saygıdeğer efendim, (herhangi birisi) bu kutsal dhāraṇīyi yüz sekiz kez söyleyip beni ansa ben oraya geleceğim.'* (AY8Çetin 853-862).

Burada *puşya* kelimesi önemlidir ve Çin. 勃沙 *bó shā*, 弗沙 *fú shā*, Skr. *puşya* ayın evi olarak gösterilir (SH 1937: 297b) ve yıldızların kralı olarak da kabul edilir (Grünwedel-Burgess 1999: 131). Bu yıldız Eski Uygurcada 'ay t(ä)ñri puş yultuzta turdukta kim iglāsār (BT23 B138-139) Ay puşya yıldızında durduğunda kim hastalanırsa.' şeklinde örneklenir. Yukarıdaki örneklerle birlikte ilk verilen 'bodi köñül öritip öznün yürek içinte lēnhualıg ay tilgeni üze koñşim bodisatav boldı (BT7 C 2-4) Bodhi gönlünü oluşturup kendinin yüreğinde ay ile Kuansı im Bodhisattva oldu.' örneğinde de ay oldukça önemlidir. Ay yaklaşık 27 gün içinde zodyaktan geçer ve nakşatralar (ay işaretleri) denilen ay zodyakını oluşturur. Ay dördüncü evin belirleyicisidir. Bu 27 ay işaretinin (yani 27 takımyıldızı) her biri pada adı verilen 4 bölmeye ayrılmıştır. 4 pada ile çarpılan 27 nakşatra da 108'dir (Dudeja 2018: 613).

Astrolojide, Güneş, Ay, Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter, Satürn, Kuzey Dügümü ve Güney Dügümü birleşimi 12 zodyak eviyle birleşir ve bu 9 gezegenin 12 ev ile çarpımı 108 sayısını oluşturur. Daha gizli seviyede 9 sayısı Satürn ile ilişkilidir ve Tibet astrolojik çizelgesinin 12 sihirli karesi bulunur. Bu Mewa ve Parka takviminde kullanılır. Resim 4'te yer alan diyagramda 108 kare vardır<sup>3</sup>. Bu konuda bk. → Resim 4.

Bütün bu açıklamalarla birlikte Eski Uygur Türkçesi metinlerde 'bo iki darnını birer otuz [...]*jp yüz sekiz sözlep* (BT23 D 122-123) Bu iki dhāraṇīyi birer otuz (...) yüz sekiz söyleyip' örneğinde olduğu gibi bir dhāraṇīyi ya da tantrayı 108 kez söylemek söz konusudur. Bu durum yukarıdaki örneklerde de bulunmaktaydı. Budizm'de tantraları doğru olarak 108 defa tekrarlamak gerekir ve bu tantralar yukarıdan beri açıklanan 108 boncuktan oluşan tespih ile yapılır. Böylece kişi fiziksel bedenden cennete yolculuk

<sup>3</sup> <http://www.khenpo.eu/108.html> (Erişim Tarihi 18.06.2019)



yapmış olur (Agarwal 2013: 151). Bununla birlikte Lankavatara Sutra bazı tapınaklarda 108 adımla defalarca tekrar edilir (Agarwal 2013: 150).

### **Sonuç**

Eski Uygur Türkçesi Budist metinlerindeki 108 sayısı önemli bir sembolik terimdir. Eski Uygur Türkçesindeki bu sayı makrokozmozolojinin (evren) ve mikrokozmozolojinin (dünya ve insan) oluşum evreleriyle ilgilidir. Bu durum özellikle Eski Uygurca örnekte geçen Kuanşi im Pular'ın yani Avalokiteśvara'nın sağ elinde 108 boncuktan oluşan tespihin varlığıyla kendini gösterir. Bu örnek üç farklı yaratılışın evrelerini gösterir. Bunlar; 1. Evren, 2. Dünya, 3. İnsan. İlk olarak evrenin oluşumuna bakıldığında güneş, dünya ve ayın birbiriyle olan mesafesi 108 sayısı ile ilgilidir. İkinci olarak dünyanın oluşumunda ya da tabiattaki pek çok nesnenin oluşumunda önemli olan altın oran da 108 sayısı ile bağlantılıdır. Son olarak insan bedeninde 108 basınç noktası bulunur ve insanın günlük almış olduğu nefes sayısı da 108 sayısı ile ilgilidir. Ayrıca insanın ruhsal dengesi de 108 sayındaki sayıların sembolik değeriyle gösterilir. Böylece Eski Uygur Türkçesi metinlerindeki örnekler doğrudan olmasa da dolaylı olarak iki kozmolojik yapıyı gösterir. Bütün bunlarla birlikte uzun yaşamının sırrı da bir dhāraṇīnin 108 kez tekrar edilmesi ya da Mañjuśrī Buddha'nın 108 adının tekrarı sayesinde.

Sonuç olarak sayılar matematiksel değer olarak tüm evreni ölçümlemesiyle birlikte kültürel ve dinî çeşitli anlamları da içinde barındırır.

### **KISATMALAR**

AYKaya	bk. Kaya 1994
AY7Çetin	bk. Çetin 2012
AY8Çetin	bk. Çetin 2017
BT7	bk. Kara-Zieme 1976
BT23	bk. Zieme 2005
BT36	bk. Yakup 2016
SH	bk. Soothill-Hodus 1937

### **KAYNAKÇA**

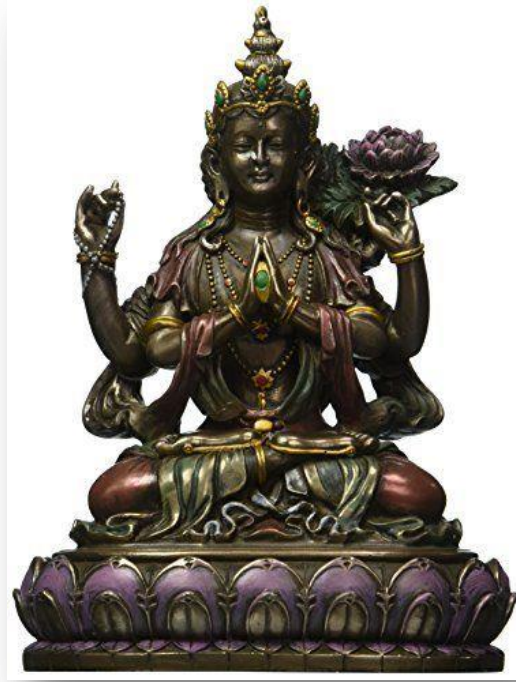
- AGARWAL, M. K. (2013). *The Vedic Core of Human History: And Truth Will Be the Savior*. Bloomington: Universe LLC.
- AYAZLI, Özlem (2011). "Mahāyāna Budizmine Ait Sayı ve Zamanla İlgili Bazı Terimler". *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*. VI/1: 653-659.
- ÇETİN, Engin (2012). *Altun Yaruk Yedinci Kitap. Berlin Bilimler Akademisindeki Metin Parçaları, Karşılaştırmalı Metin, Çeviri, Açıklamalar, Dizin*. Adana: Karahan Kitabevi.
- ÇETİN, Engin (2017). *Altun Yaruk Sekizinci Kitap. Berlin Bilimler Akademisindeki Metin Parçaları, Karşılaştırmalı Metin, Çeviri, Açıklamalar, Dizin*. Adana: Karahan Kitabevi.
- DUDEJA, Jai Paul (2018). "Spiritual and Scientific Significance of the Number 108". *International Journal of Yogic, Human Movement and Sports Sciences*. III/1: 611-615.
- ELIADE, Mircea (2017). *İmgeler ve Simgeler*. (çev. Mehmet Ali Kılıçbay). Ankara: Doğu Batı Yayınları.



- GRÜNWEDEL, Albert - James BURGESS (1999). *Buddhist Art in India*. NewDelhi, Madras: Asian Educational Services.
- FRAWLEY, David vd. (2003). *Ayurveda and Marma Therapy*. Energy Points in Yogic Healing. Lotus Press.
- GIEBEL, Rolf W. (2011). "The One Hundred and Eight Names of Mañjuśrī: The Sanskrit Version of the Mañjuśrīkumārabhūta-aṣṭottaraśatakanāma Based on Sino-Japanese Sources". *インド論理学研究 第三号平成23年11月30日発行 抜刷 (Indo Ronrigaku Kenkyū Indian Logic)*. 3: 303-345.
- KALAFAT, Şermin (2017). "Anadolu (Osmanlı) Sahasında Yazılmış En Eski Tarihli Türkçe Matematik Risâlesi: Mahmūd bin Kādī-i Manyās'ın A'cebü'l-'Üccāb'ı-Hesap Bölümü". *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. VXII/30: 243-298.
- KALAFAT, Şermin (2018). "Kutadgu Bilig'de Geçen İki Matematik Terimi Hakkında: Cebr ü muḳābel(e) ve 'aded cezri". *Dil Araştırmaları*. 23: 159-172.
- KARA, Georg - Peter ZIEME (1976). *Fragmente Tantrischer Werke in Uigurischer Übersetzung*. Berlin Akademie Verlag: Schriften zur Geschichte und Kultur des Alten Orients-Berliner Turfantexte; VII.
- KARADAYI, Osman (2007). *Eski Türkçe Gök Bilimi (Astronomi) Terimleri*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- KAYA, Ceval (1994). *Uygurca Altun Yaruk, Giriş-Metin ve Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- LAD, Vasant (2008). *Marma Points of Ayurveda, The Energy Pathways for Healing Body, Mind and Consciousness with a Comparison to Traditional Chinese Medicine*. New Mexico: The Ayurvedic Press, Albuquerque.
- NOZEDAR, Adele (2010). *Element Encyclopedia of Secret Signs and Symbols, The Ultimate A-Z Guide from Alchemy to the Zodiac*. Harper Element, UK ed. Edition.
- SCHIMMEL, Annemarie (1993). *The Mystery of Numbers*. New York-Oxford: Oxford University Press.
- SOOTHILL, William Edward - Lewis HODUS (1937). *A Dictionary of Chinese Buddhist Terms*. London.
- THOMPSON, C. J. S. (1928). *The Mysteries And Secrets of Magic*. Philadelphia: J. B. Lippincott Company.
- TOKYÜREK, Hacer (2019). *Eski Uygur Türkçesinde Budizm ve Manihaizm Terimleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- YAKUP, Abdurishid (2016). *Altuigurische Aparimitāyus-literatur und Kleinere Tantrische Texte*. Berlin-Brandenburgische Akademie Der Wissenschaften, Akademienvorhaben Turfanforschung. Berliner Turfantexte XXXVI. Brepols.
- ZIEME, Peter - G. KARA (1978). *Ein Uigurisches Totenbuch, Nāropas Lehre in Uigrischer Übersetzung*. Budapest: Akademiai Kiado.
- ZIEME, Peter (2005). *Magische Texte des Uigurischen Buddhismus*. Berlin: Berliner Turfantexte: 23.

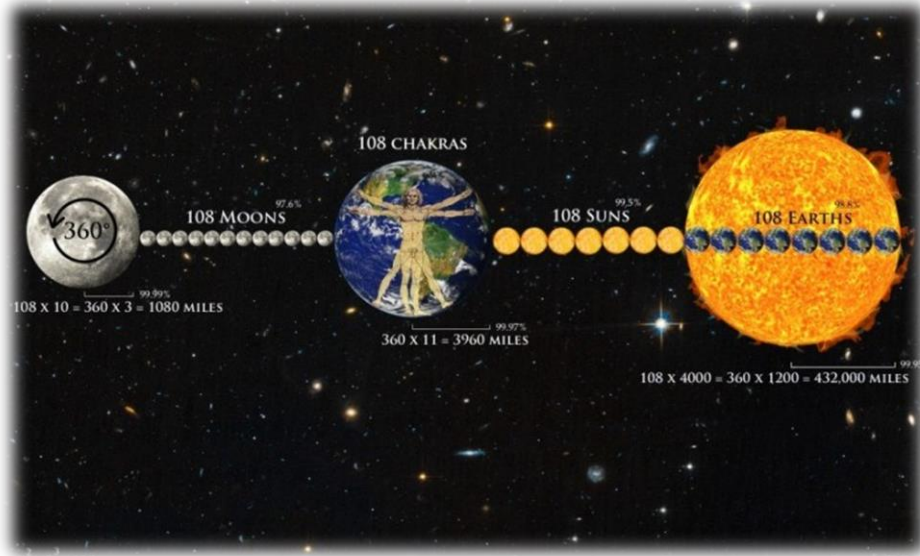


**EKLER**



**Resim 1**

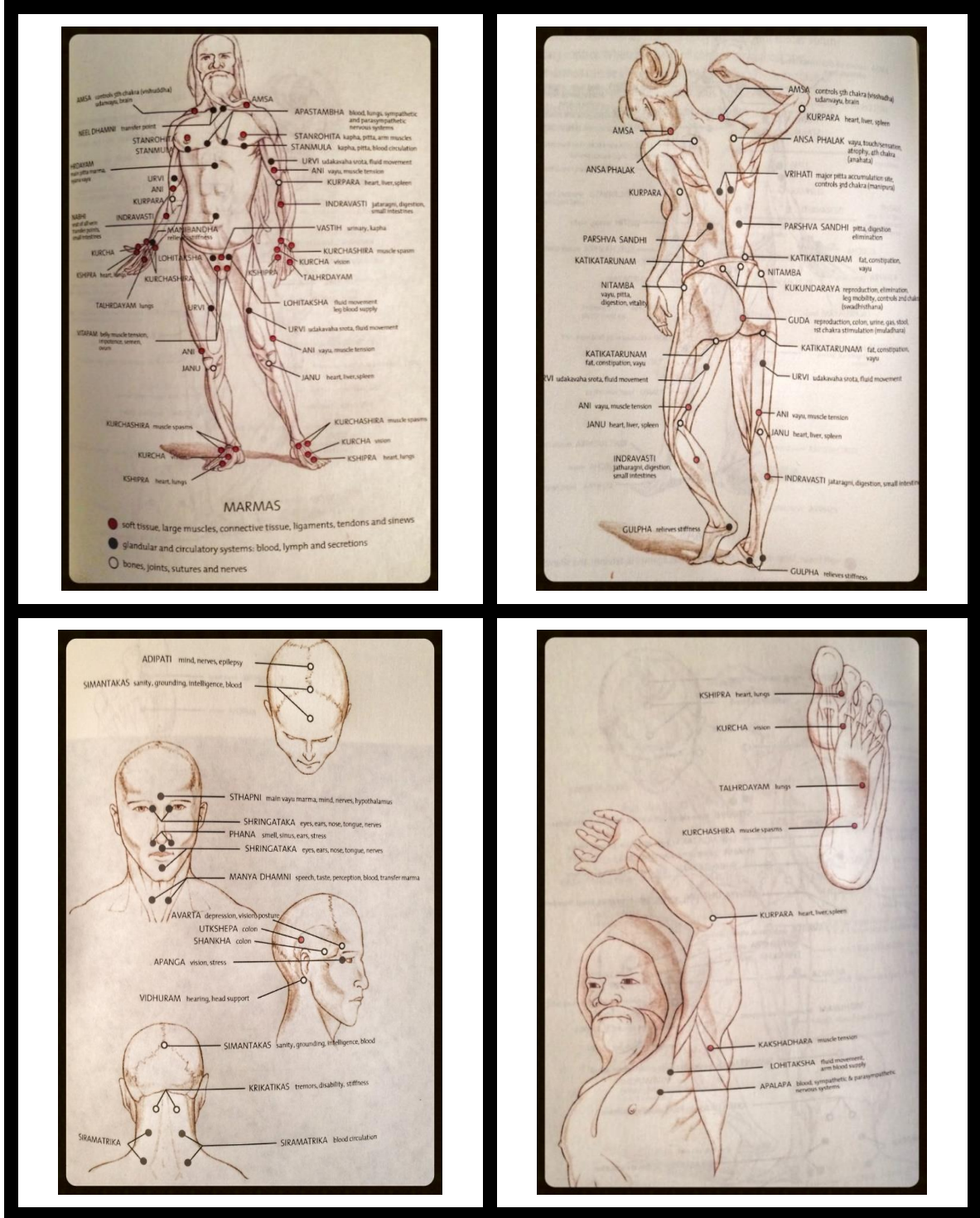
<https://www.ebay.com/p/Summit-Buddhist-Avalokiteshvara-Kuan-Yin-Buddhism-Statue/1800176721> (Erişim Tarihi 20.06.2019)



**Resim 2**

<https://joedubs.com/108-sun-earth-moon-resonance/> (Erişim Tarihi 20.06.2019)





Resim 3

<http://www.edkishtur.com/yoga-articles/2016/4/10/-the-108-marmas-vital-junction-points-> (Erişim Tarihi 20.06.2019)



**Resim 4**

<http://www.khenpo.eu/108.html> (Erişim Tarihi 18.06.2019)